

Prognoza gospodarstw domowych na lata 2016 – 2050

Opracował: Maciej Potyra, główny specjalista, Wydział Prognoz Demograficznych.

Pod kierunkiem merytorycznym: Małgorzaty Waligórskiej, naczelnik Wydziału Prognoz Demograficznych.

Warszawa, czerwiec 2016

SPIS TREŚCI

Zmiany liczby i struktury gospodarstw domowych na podstawie spisów ludności i mieszkań	3
Stan i struktura gospodarstw domowych w latach 2002 – 2011	5
Zmiany w strukturze gospodarstw w przekroju wojewódzkim	11
Zmiany wielkości gospodarstw domowych od 2011 r. oraz założenia prognozy do 2050 r.	15
Wyniki prognozy	18
Średnia liczba osób w gospodarstwie domowym.....	19
Gospodarstwa domowe według liczby dzieci i dorosłych	20
Wyniki prognozy w przekroju wojewódzkim	23
Podsumowanie. Główne założenia i wyniki prognozy	26
Wariant alternatywny. Prognoza gospodarstw domowych z uwzględnieniem zmian w polityce rodzinnej	27
 ANEKS 1: Metodologia prognozy	 31
ANEKS 2: Kartogramy zmian w strukturze gospodarstw domowych	36
ANEKS 3: Aneks tabelaryczny	
ANEKS 4: Aneks tabelaryczny (wariant wysokiej diety)	

ZMIANY LICZBY I STRUKTURY GOSPODARSTW DOMOWYCH NA PODSTAWIE SPISÓW LUDNOŚCI I MIESZKAŃ

Główny Urząd Statystyczny prezentuje prognozę gospodarstw domowych na lata 2016 – 2050 dla Polski i województw, w podziale na obszary miejskie i wiejskie.

Prognoza gospodarstw domowych powstała na podstawie danych dotyczących gospodarstw domowych z narodowych spisów ludności i mieszkań z 2002 r. oraz 2011 r. Założenia odnośnie liczby i struktury ludności w latach 2016–2050 pochodzą z *Prognozy Ludności Polski na lata 2014–2050*.¹ Zaprezentowane wyniki są efektem przewidywań co do przyszłego kształtowania się procesów demograficznych, społecznych i ekonomicznych zachodzących w Polsce. Szczególny wpływ mają zachowania prorodzinne i promażeńskie osób młodych, które uczestniczą w procesie formowania się rodzin i tworzenia nowych gospodarstw domowych.

Spisy ludności są jedynym źródłem pełnej informacji o gospodarstwach domowych. Wyniki spisów z lat 1970–2011 obrazują zmiany, jakie zaszły w ciągu kilkudziesięciu lat w ich liczbie i strukturze.

Analiza danych spisowych wskazuje, że w latach siedemdziesiątych nastąpił wyraźny wzrost liczby ludności (szczególnie w miastach) połączony ze zmianami w strukturze gospodarstw domowych (o czym świadczy znaczne zmniejszenie się w tym okresie przeciętnej liczby osób przypadających na gospodarstwo domowe). W rezultacie liczba gospodarstw domowych zwiększyła się pomiędzy 1970 r. a 1978 r. o blisko 17%.

W latach osiemdziesiątych trend prowadzący do zmniejszania się wielkości gospodarstw domowych uległ wyraźnemu osłabieniu. W latach 1978-1988 liczba gospodarstw wzrosła co prawda o 1,1 mln, ale był to rezultat przede wszystkim zwiększenia się liczby ludności. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowych nie uległa w tym okresie istotnej zmianie i wyniosła około 3,1.

¹ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-na-lata-2014-2050-opracowana-2014-r-,1,5.html>

Pierwsze lata transformacji ustrojowej charakteryzowały się niewielkim spadkiem przeciętnej liczby osób przypadających na gospodarstwo domowe. Tendencja ta nabrała tempa w drugiej połowie ostatniej dekady XX wieku. Pomiędzy 1995 r. (mikrospis) a 2002 r. przeciętna liczba osób przypadających na gospodarstwo domowe zmniejszyła się z 3,06 do 2,84. Spadek był wyraźny zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich. Trend ten uległ wyraźnemu wyhamowaniu w okresie pomiędzy ostatnimi dwoma spisami (w szczególności na obszarach wiejskich).

Tabl.1. Liczba gospodarstw domowych, liczba ludności oraz średnia liczba osób w gospodarstwie w latach 1970 – 2011

	1970	1978	1988	1995	2002	2011
OGÓŁEM						
gospodarstwa domowe (w mln)	9,4	10,9	12,0	12,5	13,3	13,6
przyrosty absolutne między spisami (w mln)		+ 1,6	+ 1,0	+ 0,5	+ 0,8	+ 0,2
ludność w gospodarstwach (w mln)	31,8	34,1	37,1	38,2	37,8	38,3
przyrosty absolutne między spisami (w mln)		+ 2,3	+ 3,0	+ 1,1	- 0,4	+ 0,5
przeciętna liczba osób w gospodarstwie	3,39	3,11	3,10	3,06	2,84	2,82
MIASTA						
gospodarstwa domowe (w mln)	5,4	6,8	7,9	8,4	9,0	9,1
przyrosty absolutne między spisami (w mln)		+ 1,4	+ 1,1	+ 0,5	+ 0,6	+ 0,2
ludność w gospodarstwach (w mln)	16,3	19,3	22,5	23,4	23,3	23,2
przyrosty absolutne między spisami (w mln)		+ 3,0	+ 3,2	+ 0,9	- 0,2	- 0,0
przeciętna liczba osób w gospodarstwie	3,03	2,85	2,86	2,80	2,60	2,54
WIEŚ						
gospodarstwa domowe (w mln)	4,0	4,2	4,1	4,1	4,4	4,4
przyrosty absolutne między spisami (w mln)		+ 0,2	- 0,1	0,0	+ 0,3	0,0
ludność w gospodarstwach (w mln)	15,4	14,8	14,6	14,8	14,5	15,1
przyrosty absolutne między spisami (w mln)		- 0,7	- 0,2	+ 0,2	- 0,2	+ 0,5
przeciętna liczba osób w gospodarstwie	3,87	3,55	3,55	3,59	3,33	3,40

STAN I STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH W LATACH 2002 I 2011

Według danych ze spisu ludności i mieszkań w 2011 r. w Polsce było 13,6 mln gospodarstw domowych, w których mieszkało blisko 38,3 mln osób. W porównaniu z 2002 r. zwiększeniu uległa zarówno liczba gospodarstw domowych (o 231 tys.) gospodarstw, jak i liczba osób, które w nich mieszkały (o około 500 tys.).

W 2011 r., 9,1 mln gospodarstw domowych (67%) znajdowało się w miastach i było ich o około 180 tys. więcej niż w 2002 r. Na obszarach wiejskich (do których wliczają się również obszary przyległe do największych miast, będące formalnie częścią gmin wiejskich) znajdowało się około 4,4 mln (33%) gospodarstw. W porównaniu z 2002 r. na wsi przybyło blisko 50 tys. gospodarstw domowych.

Tabl.2. Średnia liczba osób w gospodarstwie domowym w 2002 i 2011 r.

	2002	2011	Zmiana
OGÓŁEM			
Polska	2,84	2,82	-0,01
Miasta	2,60	2,54	-0,06
Wieś	3,33	3,40	+0,08
Dorośli			
Polska	2,18	2,28	+0,11
Miasta	2,05	2,10	+0,05
Wieś	2,44	2,67	+0,22
Dzieci			
Polska	0,66	0,54	-0,12
Miasta	0,55	0,44	-0,11
Wieś	0,88	0,74	-0,15

W ciągu dziewięciu lat, które dzielą dwa ostatnie spisy ludności, średnia liczba osób w gospodarstwie domowym zmniejszyła się zaledwie o 0,01, co więcej na obszarach wiejskich wzrosła ona o 0,08.

Pomiędzy 2002 a 2011 r. znacznie spadła przeciętna liczba dzieci (osoby w wieku 0 do 17 lat, niezależnie od relacji wobec pozostałych domowników) w gospodarstwach domowych, co wynika ze zmniejszającej się systematycznie od wielu lat liczby urodzeń.

W 2002 r. średnia liczba dzieci przypadających na gospodarstwo domowe wynosiła 0,66, by dziewięć lat później osiągnąć wartość 0,54 (patrz tabl.2.). Wyraźnie natomiast wzrosła liczba i odsetek gospodarstw domowych bez osób niepełnoletnich. Analizując z kolei wyłącznie gospodarstwa z dziećmi, widać istotny wzrost odsetka tych gospodarstw, w których było tylko jedno dziecko (o blisko 5 p. proc.). Należy zwrócić uwagę, że od wielu lat maleje odsetek urodzeń trzecich i dalszych wśród ogółu urodzeń, co przekłada się na wyraźny spadek udziału gospodarstw z co najmniej trójką dzieci (patrz tabl.3).

Tabl.3. Gospodarstwa domowe według liczby dzieci w 2002 i 2011 r.

Liczba dzieci	W tysiącach		W procentach		Procent wśród gospodarstw z dziećmi	
	2002	2011	2002	2011	2002	2011
0	8 236,4	9 017,0	61,8	66,5		
1	2 558,3	2 500,8	19,2	18,4	50,2	55,0
2	1 761,3	1 556,8	13,2	11,5	34,5	34,2
3	551,3	364,5	4,1	2,7	10,8	8,0
4	153,5	88,0	1,2	0,6	3,0	1,9
5 i więcej	76,1	40,9	0,6	0,3	1,5	0,9
Ogółem	13 337,0	13 568,0	100,0	100,0		

W okresie międzyspisowym zwiększyła się natomiast przeciętna liczba dorosłych przypadających na jedno gospodarstwo domowe (z 2,25 do 2,38). W latach dzielących oba spisy wyraźnie wzrosła zarówno liczba, jak i odsetek gospodarstw, w których zamieszkiwały wspólnie co najmniej trzy osoby dorosłe. Szczególnie duży był przyrost odsetka gospodarstw, w których mieszkało pięć i więcej osób dorosłych. Zmalał natomiast odsetek gospodarstw domowych z jedną bądź dwiema osobami dorosłymi (patrz tabl.4.).

Tabl.4. Gospodarstwa domowe według liczby osób dorosłych w 2002 i 2011 r.

Liczba dorosłych	W tysiącach		W procentach	
	2002	2011	2002	2011
1	3 786,2	3 673,6	28,4	27,1
2	5 579,4	5 354,2	41,8	39,5
3	2 371,6	2 445,7	17,8	18,0
4	1 161,8	1 334,8	8,7	9,8
5 i więcej	438,0	719,3	3,3	5,3
Ogółem	13 337,0	13 568,0	100,0	100,0

Wydaje się, że za zwiększanie przeciętnej liczby osób dorosłych w gospodarstwie domowym odpowiadają dwie kluczowe tendencje.

Po pierwsze dane ze spisów z 2002 i 2011 pokazują, że nie uległ zmianie odsetek „młodych dorosłych” (na użytek tej publikacji przyjęto, że są to osoby w wieku 18 - 34 lata), zamieszkujących w gospodarstwach domowych, których reprezentantem² była osoba w wieku 40 – 64 lata. Odsetek ten w obu spisach wynosił 51,4% w 2002 r. i 51,6% w 2011 r. Można założyć, że większość tego typu gospodarstw domowych to dorosłe dzieci mieszkające z przynajmniej jednym z rodziców.

Analizując bardziej szczegółowo grupę osób w wieku 18 – 34 lata daje się zauważyć, że odsetek „młodych dorosłych” mieszkających w gospodarstwach domowych, których reprezentantem jest osoba w wieku 40 – 64 lata wyraźnie spadł wśród młodszych roczników (18 – 24 lata), natomiast wzrósł wśród starszych (25 – 34 lata) (patrz tabl. 5).

Tabl.5. Odsetek osób mieszkających w gospodarstwie domowym, którego reprezentantem jest osoba w wieku 40 – 64 lata w 2002 r. i 2011 r.

Grupa wieku	2002	2011
18 - 19	86,5	78,1
20 - 24	73,2	71,5
25 - 29	39,4	48,5
30 - 34	19,5	28,5

Należy przyjąć, iż przeważająca większość osób w wieku 25 – 34 lata chce opuścić dom rodzinny i odsetek osób, które z własnego wyboru chcą dłużej mieszkać z rodzicami jest mniej więcej stały. Za ten stan rzeczy odpowiadają zatem przede wszystkim przyczyny demograficzne i ekonomiczne, które przekładają się na sytuację na rynku mieszkaniowym. Lata pomiędzy spisami były okresem wchodzenia w wiek 25 do 34 lat bardzo licznych roczników urodzonych na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Stąd przy tak znacznym wzroście liczebności tej grupy wieku (w 2002 r. liczyła ona 5,3 mln osób, w 2011 – 6,4 mln osób) okazało się, że nabycie/wynajęcie własnego mieszkania było dla młodych ludzi trudniejsze niż dziewięć lat wcześniej.

² Definicję reprezentanta gospodarstwa domowego można znaleźć w publikacji: „Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka Demograficzna. NSP 2011” s. 19 - 20. <http://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2011/nsp-2011-wyniki/gospodarstwa-domowe-i-rodziny-charakterystyka-demograficzna-nsp-2011,5,1.html>

Należy także zwrócić uwagę, że spis z 2011 r. został przeprowadzony niedługo po załamaniu koniunktury gospodarczej w 2009 r. W związku z tym trudna sytuacja ekonomiczna wielu młodych ludzi dodatkowo utrudniała im opuszczenie domu rodzinnego. Trzeba jednak mieć na uwadze iż pomimo, że sytuacja ekonomiczna młodych ludzi w 2011 r. była gorsza niż w 2008 r., to była jednak wyraźnie lepsza niż w 2002 r. Niezależnie od tego większe trudności na rynku pracy - po okresie systematycznej poprawy w latach 2003–2008 - mogły przełożyć się na większy pesymizm i niepewność odnośnie przyszłości wśród „młodych dorosłych” i większą skłonność do pozostawania w domu rodzinnym.

Warto także zauważyć, że porównując pierwszy kwartał 2008 r. i 2010 r. przeciętny koszt metra kwadratowego powierzchni użytkowej budynku mieszkalnego oddanego do użytkowania zwiększył się z 2 970 zł do 4 372 zł (patrz tabl.6.). Choć wskaźnik ten pokazuje tylko nakłady poniesione przez inwestorów na budowę budynków wielomieszkaniowych, jest on z pewnością ściśle powiązany z cenami na rynku mieszkaniowym. Nawet biorąc pod uwagę względnie wysoką inflację w tym okresie był to zdecydowanie najwyższy wzrost cen na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat. Od 2011 r. wskaźnik ten uległ stabilizacji.

Tabl.6. Cena 1 m² powierzchni użytkowej budynku mieszkalnego oddanego do użytkowania w latach 1999 - 2015

Rok	I kwartał	II kwartał	III kwartał	IV kwartał
2015	3 926	4 066	3 961	3 925
2014	4 129	4 141	3 880	3 984
2013	4 019	3 879	3 975	4 228
2012	4 130	4 103	3 915	3 837
2011	3 797	3 819	3 988	3 829
2010	4 372	4 433	4 657	3 979
2009	3 895	3 924	3 783	3 964
2008	2 970	3 186	3 478	3 631
2007	2 683	2 650	3 041	2 890
2006	2 560	2 445	2 557	2 619
2005	2 505	2 336	2 528	2 388
2004	2 412	2 562	2 386	2 195
2003	2 071	2 332	2 117	2 432
2002	2 400	2 400	2 484	2 330
2001	2 350	2 490	2 700	2 500
2000	2 245	2 280	2 300	2 300
1999	1 960	2 150	2 200	2 220

Wydaje się zatem, że połączenie trudnej sytuacji ekonomicznej, wzrostu cen nieruchomości i przyrostu liczebnego osób w wieku 25-34 lata, doprowadziło do trudnej sytuacji mieszkaniowej osób w tym wieku na początku obecnej dekady. Problem był szczególnie widoczny na mniej zamożnych obszarach wiejskich. W miastach odsetek osób w wieku 25–34 lata (pomimo znacznego zwiększenia się liczebności tej grupy), mieszkających z osobami w wieku 40–64 lata spadł w okresie międzypisowym z 54% do 50,1%. Na wsi w tym samym czasie wzrósł on z 58,8% do 63,6%. Można przypuszczać, że różnica ta tłumaczy znacznie mniejszy wzrost średniej liczby osób dorosłych przypadających na gospodarstwo domowe w miastach, niż na obszarach wiejskich (Tabl. 9.).

Drugą wyraźną tendencją było istotne zwiększenie się odsetka osób najstarszych (w wieku 80 lat i więcej) mieszkających w gospodarstwach domowych, których reprezentantem jest osoba w wieku 35–64 lata. W 2002 r. jedna czwarta osób najstarszych mieszkała w tego typu gospodarstwach, w 2011 r. była to już blisko jedna trzecia. Można przyjąć, że większość z tych osób to rodzice w podeszłym wieku mieszkający z dorosłymi dziećmi.

Wzrost tego odsetka był wyraźny zarówno w miastach, jak i na obszarach wiejskich. W miastach wzrósł z 18,4% w 2002 r. do 23,9% w 2011 r., na obszarach wiejskich z 34,3% do 45,6%.

Pomiędzy 2002 a 2011 r. przeciętne trwanie życia w Polsce wydłużyło się o około dwa lata. W 2011 r. wynosiło 72,4 lata dla mężczyzn oraz 80,9 lat dla kobiet. W konsekwencji systematycznie wzrastała populacja osób w bardzo zaawansowanym wieku (w szczególności kobiet), które nie czuły się już na siłach mieszkać samodzielnie i przeprowadzały się do dorosłych dzieci. Warto zauważyć, że w Polsce ciągle, zarówno ze względów kulturowych, jak i ekonomicznych, w porównaniu do krajów zachodnich, stosunkowo rzadko oddaje się osoby starsze do wyspecjalizowanych ośrodków opieki. Stąd też wydłużanie się życia jest szczególnie silnie skorelowane ze wzrostem liczby gospodarstw, w których dorosłe dzieci mieszkają z rodzicami w podeszłym wieku.

Warto tu nadmienić, że w latach 2002-2011 zaobserwowano jedną tendencję prowadzącą do zmniejszania się średniej liczby osób dorosłych w gospodarstwach domowych. W okresie międzypisowym wśród gospodarstw z dziećmi do 24 lat wyraźnie wzrósł odsetek rodziców samotnie wychowujących dzieci - matek (z 16,8% do 21%) oraz ojców (1,7% do 2,6%). Wzrost udziałów samotnych ojców i matek jest obserwowany od końca lat

siedemdziesiątych. Powyższe dane zdają się wskazywać na ogólną tendencję zwiększania się częstości rozpadania się związków, zarówno formalnych, jak i nieformalnych. W okresie między ostatnimi spisami znaczenie tej tendencji w kształtowaniu struktury gospodarstw domowych, w porównaniu do poprzednio opisanych zjawisk, było jednak niewielkie.

Podsumowując, najważniejsze czynniki, które wpłynęły na zmiany liczby i struktury gospodarstw domowych pomiędzy 2002 a 2011 r. to:

- wzrost liczby osób w wieku 25 – 34 lata oraz odsetka tych osób mieszkających w gospodarstwach domowych z reprezentantem w wieku 40 – 64 lata;
- wzrost liczby osób w wieku 80 lat i więcej oraz odsetka tych osób mieszkających w gospodarstwach domowych z reprezentantem w wieku 35 – 64 lata;
- spadek liczby dzieci.

Zmiany w liczbie i strukturze gospodarstw w przekroju wojewódzkim

W latach 2002-2011 liczba gospodarstw domowych zwiększyła się w jedenastu spośród szesnastu województw. Znaczące spadki odnotowano w trzech województwach: śląskim (o nieco ponad 50 tys.), łódzkim (o 40 tys.) i opolskim (o 16 tys.) (patrz tabl.7).

Tabl.7. Liczba gospodarstw domowych według województw w 2002 r. i 2011 r. (w tys.)

	OGÓŁEM			MIASTA			WIEŚ		
	2002	2011	Zmiana	2002	2011	Zmiana	2002	2011	Zmiana
Polska	13 337,0	13 568,0	230,9	8 964,5	9 146,9	182,4	4 372,6	4 421,1	48,5
Dolnośląskie	1 066,9	1 099,5	32,6	804,0	824,2	20,2	262,8	275,3	12,5
Kujawsko-pomorskie	706,7	729,2	22,5	477,0	490,3	13,3	229,7	238,9	9,2
Lubelskie	742,2	741,6	-0,5	372,0	385,4	13,4	370,2	356,2	-14,0
Lubuskie	345,7	364,8	19,0	235,9	250,0	14,0	109,8	114,8	5,0
Łódzkie	983,7	943,8	-39,9	689,0	662,0	-27,0	294,7	281,8	-12,9
Małopolskie	1 040,8	1 080,1	39,3	602,1	626,7	24,6	438,7	453,5	14,8
Mazowieckie	1 919,0	1 943,2	24,2	1 344,9	1 385,9	41,1	574,1	557,3	-16,8
Opolskie	369,8	353,7	-16,1	210,0	207,0	-3,0	159,8	146,6	-13,1
Podkarpackie	615,9	648,7	32,8	285,0	313,2	28,2	330,9	335,5	4,6
Podlaskie	407,4	417,0	9,7	257,7	271,9	14,2	149,6	145,1	-4,5
Pomorskie	755,2	806,2	51,0	557,3	582,6	25,3	197,9	223,5	25,7
Śląskie	1 778,0	1 727,6	-50,5	1 457,4	1 412,8	-44,6	320,6	314,8	-5,8
Świętokrzyskie	434,1	428,5	-5,6	220,5	220,2	-0,3	213,6	208,3	-5,3
Warmińsko-mazurskie	483,8	515,9	32,1	311,6	334,2	22,6	172,2	181,7	9,5
Wielkopolskie	1 079,7	1 129,0	49,3	691,3	710,7	19,4	388,4	418,3	29,9
Zachodniopomorskie	608,1	639,2	31,1	448,6	469,7	21,1	159,5	169,5	10,0

W części miejskiej województw najbardziej zmniejszyła się liczba gospodarstw w województwach śląskim (o 44,6 tys.) i łódzkim (o 27 tys.). W części wiejskiej województw spadek liczby gospodarstw nastąpił w siedmiu województwach, przy czym najwyższy (o 17 tys.) zaobserwowano w województwie mazowieckim.

Zarówno w 2002 r., jak i 2011 r. przeciętnie najwięcej osób mieszkało w gospodarstwie domowym w województwie podkarpackim (odpowiednio 3,38 i 3,26) (patrz tabl.8.) Z kolei w 2002 r. najmniej osób przypadało średnio na gospodarstwo w łódzkim (2,63), natomiast w 2011 r. w dolnośląskim (2,64).

W części miejskiej województw, zarówno w 2002 r., jak i w 2011 r., najmniej osób przypadało na gospodarstwo domowe w województwie mazowieckim (odpowiednio 2,43 i 2,42) i łódzkim (2,44 i 2,44). W okresie międzyspisowym znaczny spadek tej liczby odnotowano również w miejskiej części województwa dolnośląskiego (z 2,55 do 2,46). W części miejskiej województw najwięcej osób na gospodarstwo przypadało w podkarpackim (2,94 w 2002 r. i 2,79 w 2011 r.).

W 2002 r., w części wiejskiej województw najmniej osób przypadało na gospodarstwo domowe w śląskim (3,08), a w 2011 r. w zachodniopomorskim (3,14). Najwięcej, w 2002 r. w podkarpackim (3,77), natomiast w 2011 r. w małopolskim (3,73), przy czym różnica w porównaniu do podkarpackiego była nieznacząca (0,03).

Tabl.8. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym według województw w 2002 r. i 2011 r.

	OGÓŁEM			MIASTA			WIEŚ		
	2002	2011	Zmiana	2002	2011	Zmiana	2002	2011	Zmiana
Polska	2,84	2,82	-0,01	2,60	2,54	-0,06	3,33	3,40	+0,08
Dolnośląskie	2,69	2,64	-0,06	2,55	2,46	-0,09	3,14	3,17	+0,03
Kujawsko-pomorskie	2,90	2,86	-0,04	2,67	2,57	-0,09	3,38	3,45	+0,07
Lubelskie	2,93	2,92	-0,01	2,70	2,60	-0,10	3,15	3,26	+0,10
Lubuskie	2,88	2,79	-0,10	2,72	2,58	-0,14	3,23	3,24	0,00
Łódzkie	2,63	2,68	+0,04	2,44	2,44	0,00	3,09	3,24	+0,15
Małopolskie	3,06	3,07	+0,01	2,64	2,59	-0,05	3,65	3,73	+0,08
Mazowieckie	2,64	2,69	+0,06	2,43	2,42	0,00	3,14	3,37	+0,23
Opolskie	2,85	2,86	+0,01	2,63	2,55	-0,07	3,14	3,29	+0,15
Podkarpackie	3,38	3,26	-0,12	2,94	2,79	-0,15	3,77	3,70	-0,06
Podlaskie	2,94	2,87	-0,07	2,73	2,65	-0,08	3,31	3,28	-0,02
Pomorskie	2,86	2,81	-0,05	2,63	2,56	-0,07	3,50	3,47	-0,03
Śląskie	2,65	2,67	+0,02	2,55	2,54	-0,02	3,08	3,26	+0,18
Świętokrzyskie	2,96	2,97	+0,01	2,66	2,60	-0,06	3,27	3,36	+0,09
Warmińsko-mazurskie	2,92	2,80	-0,12	2,71	2,56	-0,15	3,29	3,23	-0,06
Wielkopolskie	3,08	3,04	-0,04	2,76	2,69	-0,07	3,63	3,62	-0,01
Zachodniopomorskie	2,76	2,68	-0,08	2,59	2,51	-0,08	3,22	3,14	-0,08

Pomiędzy 2002 r. a 2011 r. średnia liczba osób przypadająca na gospodarstwo domowe zmniejszyła się w dziesięciu województwach, natomiast zwiększyła się w sześciu. Największe

spadki odnotowano w warmińsko-mazurskim, podkarpackim (-0,12) oraz lubuskim (-0,10), największy wzrost w mazowieckim (0,06) i łódzkim (0,04).

Warto zauważyć, że spadek średniej liczby osób w gospodarstwie domowym odnotowano w części miejskiej wszystkich województw, z wyjątkiem łódzkiego i mazowieckiego. W jedenastu województwach był on większy lub równy -0,07. Z kolei w części wiejskiej, aż w dziesięciu województwach zaobserwowano zwiększenie się tej liczby. Szczególnie silny był wzrost w województwie mazowieckim (0,23), śląskim (0,18) oraz opolskim i łódzkim (0,15).

Tabl.9. Przeciętna liczba osób dorosłych w gospodarstwie domowym według województw w 2002 r. i 2011 r.

	OGÓŁEM			MIASTA			WIEŚ		
	2002	2011	Zmiana	2002	2011	Zmiana	2002	2011	Zmiana
Polska	2,18	2,28	+0,10	2,05	2,10	+0,05	2,44	2,67	+0,22
Dolnośląskie	2,12	2,17	+0,05	2,04	2,06	+0,02	2,34	2,52	+0,18
Kujawsko-pomorskie	2,21	2,30	+0,09	2,09	2,12	+0,03	2,45	2,68	+0,22
Lubelskie	2,22	2,35	+0,13	2,08	2,14	+0,05	2,35	2,57	+0,22
Lubuskie	2,19	2,24	+0,05	2,11	2,11	0,00	2,37	2,54	+0,17
Łódzkie	2,08	2,20	+0,12	1,97	2,04	+0,07	2,35	2,58	+0,24
Małopolskie	2,31	2,46	+0,15	2,08	2,14	+0,06	2,63	2,89	+0,26
Mazowieckie	2,06	2,18	+0,12	1,95	2,00	+0,05	2,32	2,63	+0,32
Opolskie	2,20	2,36	+0,16	2,06	2,13	+0,07	2,39	2,69	+0,30
Podkarpackie	2,50	2,60	+0,10	2,23	2,28	+0,05	2,72	2,89	+0,16
Podlaskie	2,21	2,32	+0,11	2,06	2,16	+0,10	2,47	2,61	+0,14
Pomorskie	2,16	2,23	+0,07	2,07	2,09	+0,03	2,44	2,60	+0,17
Śląskie	2,08	2,20	+0,12	2,02	2,11	+0,08	2,33	2,61	+0,28
Świętokrzyskie	2,27	2,42	+0,15	2,10	2,17	+0,07	2,46	2,69	+0,23
Warmińsko-mazurskie	2,17	2,23	+0,06	2,08	2,09	+0,01	2,34	2,49	+0,15
Wielkopolskie	2,33	2,43	+0,10	2,16	2,21	+0,05	2,64	2,80	+0,17
Zachodniopomorskie	2,12	2,17	+0,05	2,04	2,08	+0,03	2,33	2,45	+0,11

Na zmiany przeciętnej liczby osób w gospodarstwach domowych, znaczny wpływ ma obniżanie się liczby urodzeń. Żeby ocenić na ile w poszczególnych województw silny był wpływ spadku urodzeń, a na ile wzrost liczby osób w wieku 25 – 34 lata oraz osób w wieku 80 lat i więcej, warto przeanalizować dane dotyczące przeciętnej liczby osób w podziale na dzieci i dorosłych.

Przeciętna liczba dorosłych przypadających na jedno gospodarstwo domowe zwiększyła się wyraźnie we wszystkich województwach (patrz tabl.9.). Najmniej w zachodniopomorskim, dolnośląskim i lubuskim (0,05), najwięcej w opolskim (0,16) oraz małopolskim i świętokrzyskim (0,18) Wzrost wystąpił zarówno w miejskich, jak i wiejskich częściach wszystkich województw (jedynym wyjątkiem jest część miejska lubuskiego, w której średnia liczba osób dorosłych pozostała bez zmian). Warto jednak odnotować, że w miastach wzrost był wyraźnie niższy (o 0,05) niż na wsi (o 0,22).

Tabl.10. Przeciętna liczba dzieci w gospodarstwie domowym według województw w 2002 r. i 2011 r.

	OGÓŁEM			MIASTA			WIEŚ		
	2002	2011	Zmiana	2002	2011	Zmiana	2002	2011	Zmiana
Polska	0,66	0,54	-0,12	0,55	0,44	-0,11	0,88	0,74	-0,15
Dolnośląskie	0,58	0,46	-0,12	0,51	0,40	-0,11	0,80	0,65	-0,14
Kujawsko-pomorskie	0,69	0,56	-0,13	0,58	0,46	-0,12	0,93	0,78	-0,15
Lubelskie	0,71	0,57	-0,14	0,62	0,46	-0,15	0,81	0,69	-0,12
Lubuskie	0,69	0,54	-0,15	0,61	0,47	-0,14	0,87	0,70	-0,16
Łódzkie	0,55	0,47	-0,08	0,47	0,40	-0,07	0,75	0,66	-0,09
Małopolskie	0,75	0,61	-0,14	0,55	0,44	-0,11	1,02	0,85	-0,17
Mazowieckie	0,58	0,51	-0,07	0,47	0,42	-0,05	0,82	0,74	-0,08
Opolskie	0,65	0,50	-0,15	0,57	0,42	-0,14	0,75	0,60	-0,15
Podkarpackie	0,89	0,66	-0,23	0,71	0,51	-0,20	1,04	0,81	-0,23
Podlaskie	0,73	0,55	-0,18	0,66	0,49	-0,17	0,83	0,67	-0,16
Pomorskie	0,69	0,57	-0,12	0,56	0,46	-0,10	1,06	0,86	-0,20
Śląskie	0,57	0,47	-0,10	0,53	0,43	-0,10	0,75	0,64	-0,11
Świętokrzyskie	0,69	0,55	-0,14	0,56	0,43	-0,13	0,82	0,68	-0,14
Warmińsko-mazurskie	0,75	0,57	-0,18	0,63	0,47	-0,16	0,95	0,74	-0,20
Wielkopolskie	0,75	0,61	-0,14	0,61	0,48	-0,12	1,00	0,82	-0,18
Zachodniopomorskie	0,64	0,50	-0,14	0,55	0,43	-0,11	0,89	0,70	-0,19

We wszystkich województwach (i to zarówno w części miejskiej jak i wiejskiej), pomiędzy 2002 r. a 2011 r., odnotowany został spadek przeciętnej liczby dzieci przypadających na gospodarstwo domowe (patrz tabl.10). Największe spadki odnotowano w województwie podkarpackim (0,23) oraz warmińsko-mazurskim i podlaskim (0,18), najmniejsze z kolei w mazowieckim (0,07) i łódzkim (0,08).

ZMIANY WIELKOŚCI GOSPODARSTW DOMOWYCH W LATACH 2011 – 2016 ORAZ ZAŁOŻENIA PROGNOZY DO 2050 ROKU

Istnieją przesłanki by sądzić, że w latach, które upłynęły od ostatniego spisu ludności nastąpiło odwrócenie trendu do zwiększania się liczby osób dorosłych w gospodarstwie domowym. Dane pochodzące z reprezentacyjnego *Badania Budżetów Gospodarstw Domowych* pokazują, że pomiędzy 2011 r. a 2014 r. średnia liczba osób przypadająca na gospodarstwo domowe zmniejszyła się z 2,87 do 2,73³. Biorąc pod uwagę względnie stały spadek liczby dzieci w gospodarstwach domowych (liczba osób w wieku 0 – 17 lat maleje systematycznie od kilkunastu lat) należy założyć, że zmalała również liczba dorosłych. Wskazują na to przede wszystkim zmiany w strukturze wieku populacji Polski, które dokonały się w ostatnich latach.

W 2012 r. po raz pierwszy po roku 2002, zmniejszyła się liczba osób w wieku 25 – 34 lat. W 2014 r. liczebność tej grupy wieku spadła już o blisko 100 tys. Według prognozy ludności do 2050 r. ubytek grupy osób w tym wieku będzie najsilniejszy pod koniec obecnej dekady i wyniesie około 200 tys. w skali roku. W 2019 r. liczba osób w wieku 25 – 34 lata będzie mniej więcej zbliżona do tej z 2002 r. Proces ten będzie szybszy w miastach, gdzie liczebność analizowanej populacji już w 2017 r. osiągnie poziom podobny do obserwowanego w 2002 r. Na wsi nastąpi to w 2024 r.

Na ile zmniejszenie się liczebności populacji osób w wieku 25 – 34 lata przełoży się na zmiany w strukturze gospodarstw domowych zależy od sytuacji na rynku mieszkaniowym. W ostatnich latach obserwujemy względną stabilizację cen mieszkań. Przewidywane jest również uruchomienie programów rządowych mających ułatwiać zakup bądź wynajem własnego mieszkania. Wydaje się zatem, że nie ma podstaw, by zakładać istotne pogorszenie się sytuacji na rynku mieszkaniowym. Należy spodziewać się zatem, że opisane zmiany demograficzne będą miały istotny wpływ na zmniejszanie się odsetka dorosłych dzieci mieszkających z rodzicami.

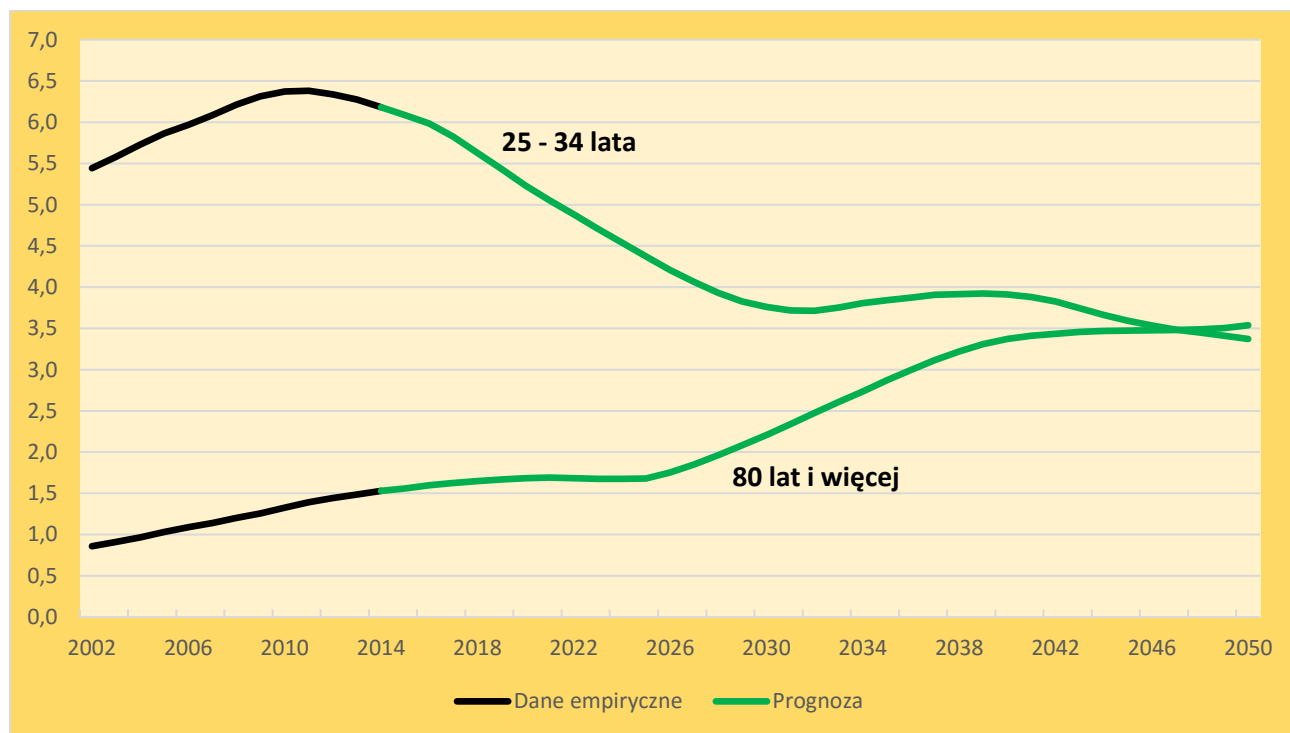
Od 2013 r. obserwujemy również wyraźne wyhamowanie wzrostu liczby osób w wieku późnej starości (80 lat i więcej). W latach 2002 – 2011 liczba osób w tym wieku wzrastała rokrocznie od 53 do blisko 70 tysięcy. W 2013 r. zwiększyła się o 39 tys., a w 2014 o 46 tys.

³ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/dochody-wydatki-i-warunki-zycia-ludnosci/budzety-gospodarstw-domowych-w-2014-r-,9,9.html>

Zgodnie z wynikami prognozy ludności przyrost ten będzie systematycznie malał w najbliższych latach. W 2022 i 2023 r. przewiduje się nawet niewielki spadek liczebności tej grupy (odpowiednio o 8 i 5 tysięcy).

Począwszy od 2026 r. rozpocznie się gwałtowny wzrost liczby osób w wieku 80 lat i więcej. Jest to związane z wchodzeniem w wiek późnej starości bardzo licznych roczników urodzonych pomiędzy końcem drugiej wojny światowej, a początkiem lat sześćdziesiątych. W latach 2028–2038 liczebność tej grupy wieku będzie zwiększała się o ponad 100 tys. w każdym kolejnym roku. Ogółem pomiędzy 2025 a 2040 r. liczebność osób w wieku 80 lat i więcej zwiększy się z 1,7 miliona do 3,4 miliona, czyli dwukrotnie (patrz wyk.1.).

Wyk.1. Ludność w wieku 25 – 34 lata oraz 80 lat i więcej w latach 2002 - 2050

Nasuwa się pytanie, w jakim stopniu tak gwałtowny wzrost liczby osób w wieku 80 lat i więcej przyczyni się do zwiększenia się odsetka gospodarstw domowych, w których rodzice w podeszłym wieku mieszkają ze swoimi dziećmi (bądź innymi krewnymi w wieku średnim)? Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że wzrost ten doprowadzi do znacznych zmian w organizacji opieki dla osób starszych. Można przypuszczać, że domy opieki staną się łatwiej dostępne, poprawi się jakość opieki, a oddawanie do nich osób

starszych stanie się bardziej akceptowalne kulturowo. Niezależnie jednak od tego, przypuszczalnie bardzo wiele osób starszych, nie mogących już mieszkać samodzielnie, będzie wprowadzać się do swoich dorosłych dzieci (krewnych). Należy zatem spodziewać się, iż dynamiczny proces wzrostu populacji ludzi starszych doprowadzi do wyhamowania, a w dalszej perspektywie odwrócenia procesu zmniejszania się średniej liczby osób dorosłych w gospodarstwie domowym.

Warto zauważyć, że również pomiędzy 2030 r. a 2042 r. na względnie stałym poziomie ustabilizuje się liczba osób pomiędzy 25 a 34 rokiem życia. Ich liczba w tym okresie będzie się mieścić w przedziale od 3,7 do około 3,9 mln i będzie bardzo niska w porównaniu z obecnymi wartościami. Zakładając brak znacznego pogorszenia warunków ekonomicznych można się spodziewać, że zjawisko pozostawiania osób w tym wieku w domu rodzinnym już około 2030 r. będzie znacznie mniej powszechne niż obecnie. Zatem dalsze wahania liczebności tej grupy będą miały stosunkowo niewielki wpływ na strukturę gospodarstw domowych.

Należy założyć, iż spodziewana poprawa sytuacji mieszkaniowej (związanej ze zmniejszaniem się liczby ludności, a w szczególności liczby ludzi młodych) spowoduje, że rozpad związku małżeńskiego lub partnerskiego znacznie częściej niż obecnie będzie prowadził do powstania nowego gospodarstwa domowego. Można przypuszczać, że pod koniec horyzontu prognozy więcej będzie gospodarstw domowych zamieszkałych tylko przez jedną osobę w wieku średnim.

Wydaje się, że w końcowym okresie prognozy tendencja ta może sprzyjać zwiększaniu się odsetka gospodarstw o mniejszej liczbie osób dorosłych i być przeciwwagą dla wzrostu średniej liczby osób dorosłych, spowodowanego gwałtownym zwiększaniem się liczby osób w wieku późnej starości.

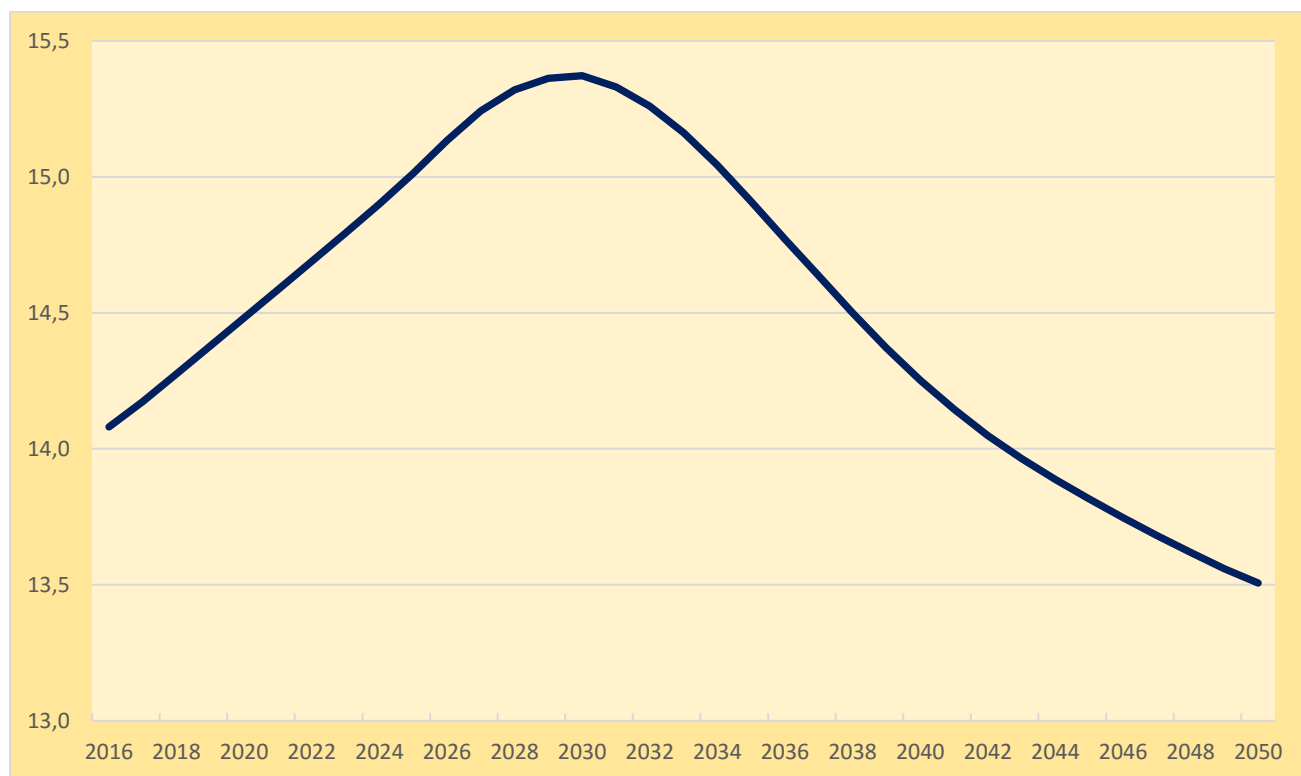
W związku z tym, iż przez cały okres prognozy przewidywane jest zmniejszanie się liczby urodzeń, należy spodziewać się systematycznego spadku przeciętnej liczby dzieci w gospodarstwach domowych i wzrostu liczby i odsetka gospodarstw bez dzieci.

WYNIKI PROGNOZY

Zgodnie z wynikami prognozy ludności na lata 2014 – 2050 struktura osób według wieku będzie ulegać dynamicznym zmianom, będących konsekwencją demograficznego „falowania” oznaczającego pojawianie się na przemian wyżów i niżów demograficznych. Malejąca liczba urodzeń oraz gwałtowne starzenie się polskiego społeczeństwa mają odzwierciedlenie w prognozie gospodarstw domowych.

Przewiduje się, że liczba gospodarstw domowych w Polsce będzie rosnąć do 2030 r. (do poziomu około 15,4 mln – o 1,8 miliona więcej niż w 2011 r.), potem zmniejszać się do końca horyzontu prognozy (patrz tabl.11). W 2050 ogólna liczba gospodarstw będzie kształtować się na poziomie zbliżonym do wyników spisu ludności i mieszkań z 2011 r. (tj. osiągnie wartość około 13,5 mln.). Dane te wynikają zarówno z przewidywanych zmian w procesach formowania gospodarstw domowych, jak i szybkiego spadku liczby ludności w końcu horyzontu prognozy.

Wyk.2. Liczba gospodarstw domowych w latach 2016 – 2050 (w mln)

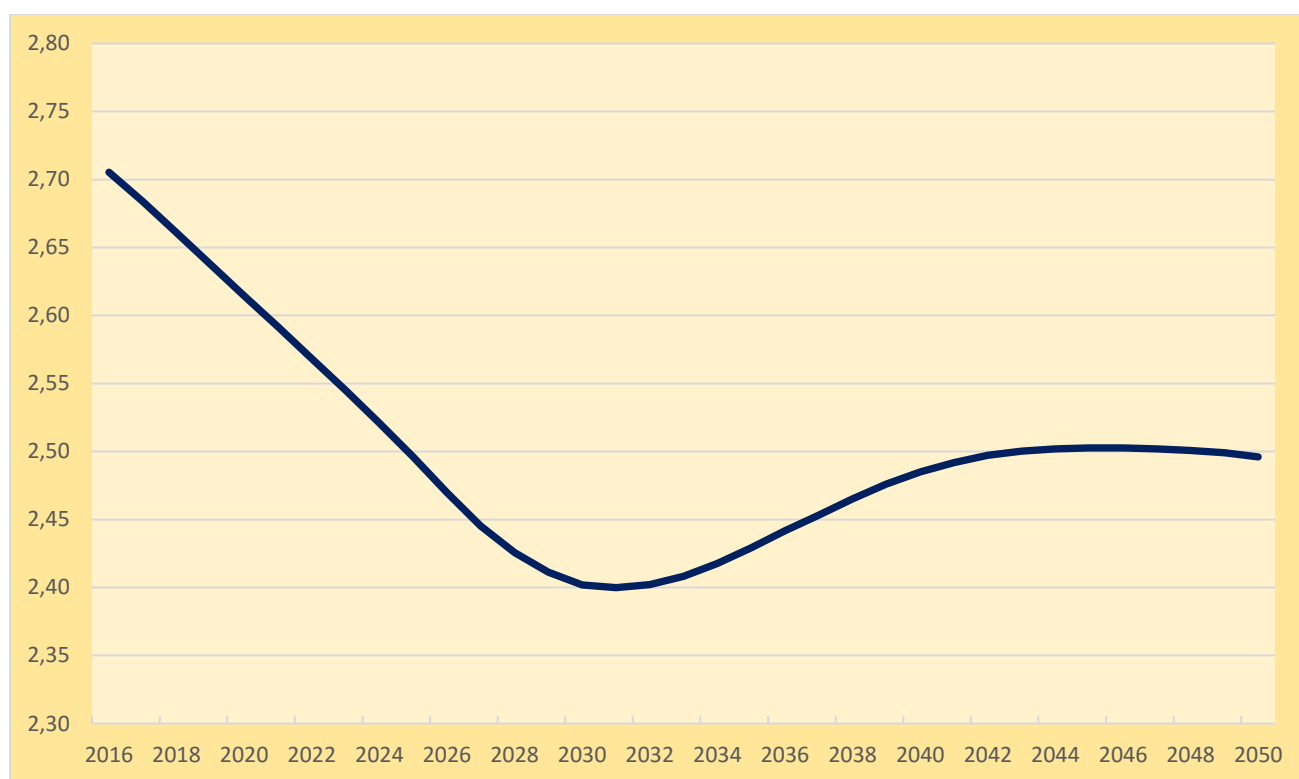
Tabl.11. Liczba gospodarstw domowych w Polsce w latach 2011 – 2050 (w mln)

	2011	2016	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Ogółem	13,6	14,1	14,5	15,0	15,4	14,9	14,3	13,8	13,5
Miasta	9,1	9,4	9,6	9,8	9,9	9,5	9,0	8,6	8,3
Wieś	4,4	4,7	4,9	5,2	5,5	5,4	5,3	5,2	5,2

Średnia liczba osób w gospodarstwie domowym

Średnia liczba osób przypadających na gospodarstwo również będzie się systematycznie zmniejszać do początku lat trzydziestych XXI wieku. Spadek ten będzie dość znaczny – z 2,71 w 2016 r. do 2,40 w 2030 r. Następnie będzie obserwowany wzrost tej liczby, po czym w ostatniej dekadzie średnia wielkość gospodarstwa domowego ustabilizuje się na poziomie około 2,50 (patrz tabl.12.).

Wyk.3. Średnia liczba osób w gospodarstwie domowym w latach 2016 - 2050

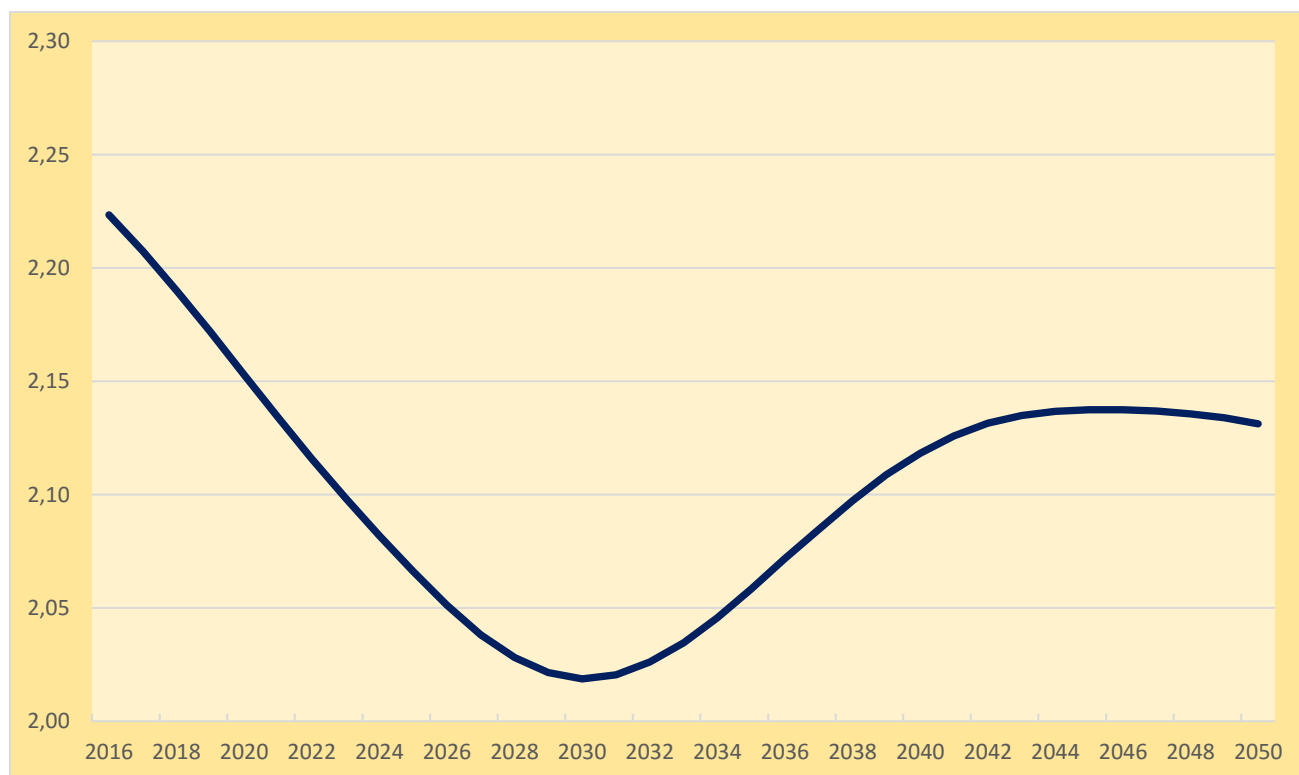

Tabl.12. Średnia liczba osób w gospodarstwie domowym w latach 2011 - 2050

	2011	2016	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Ogółem	2,82	2,71	2,61	2,50	2,40	2,43	2,48	2,50	2,50
Miasta	2,54	2,43	2,34	2,24	2,17	2,18	2,23	2,25	2,24
Wieś	3,40	3,26	3,16	2,98	2,81	2,86	2,91	2,91	2,92

Zmiany przeciętnej wielkości gospodarstwa domowego są rezultatem wahań średniej liczby osób dorosłych i stałego zmniejszania się średniej liczby dzieci w gospodarstwach domowych (patrz tabl.13 i 14).

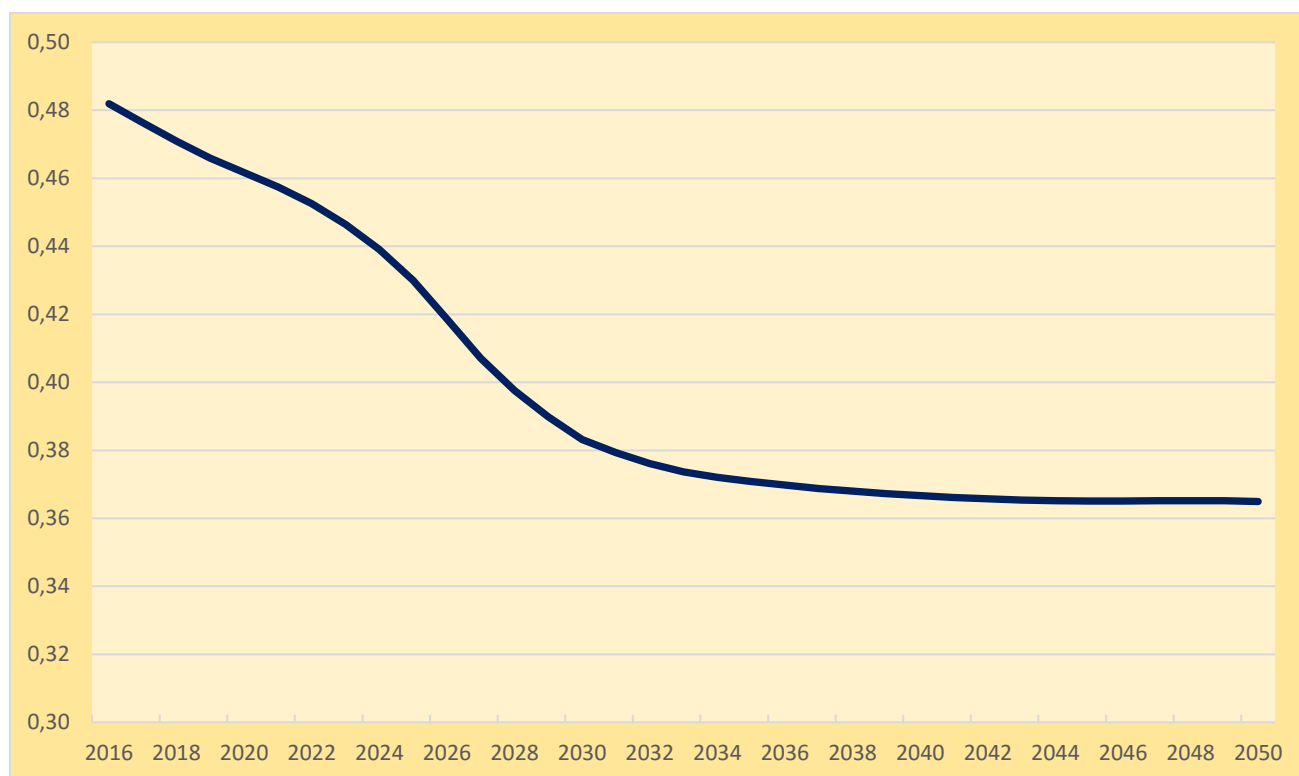
Wyk.4. Średnia liczba osób dorosłych w gospodarstwie domowym w latach 2016 - 2050

Tabl.13. Średnia liczba osób dorosłych w gospodarstwie domowym w latach 2011 - 2050

	2011	2016	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Ogółem	2,28	2,22	2,15	2,07	2,02	2,06	2,12	2,14	2,13
Miasta	2,10	2,03	1,95	1,88	1,85	1,87	1,92	1,94	1,92
Wieś	2,67	2,61	2,55	2,42	2,32	2,39	2,45	2,46	2,47

Wyk.5. Średnia liczba dzieci w gospodarstwie domowym w latach 2016 - 2050

Tabl.14. Średnia liczba dzieci w gospodarstwie domowym w latach 2011 - 2050

	2011	2016	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Ogółem	0,54	0,48	0,46	0,43	0,38	0,37	0,37	0,37	0,36
Miasta	0,44	0,40	0,39	0,36	0,32	0,31	0,31	0,31	0,31
Wieś	0,74	0,64	0,61	0,56	0,49	0,47	0,46	0,45	0,45

Pod koniec horyzontu prognozy przewidywane jest wyraźne spowolnienie spadku średniej liczby dzieci w gospodarstwie domowym. Przyczyną jest wolniejsze tempo zmniejszania się liczby urodzeń, które według prognozy ludności będzie mieć miejsce na przełomie lat trzydziestych i czterdziestych XXI wieku.

Gospodarstwa domowe według liczby dzieci i dorosłych

Spadek średniej liczby osób dorosłych w gospodarstwie domowym w początkowym okresie prognozy (do około 2030 r.) będzie wiązać się z obniżaniem odsetka gospodarstw domowych zamieszkałych przez trzy i więcej osoby dorosłe, jak również wzrostem odsetka gospodarstw jednoosobowych (patrz tabl.15.). W latach trzydziestych nastąpi odwrócenie tego procesu i wzrośnie odsetek gospodarstw z większą liczbą dorosłych. Warto zwrócić uwagę, że przez cały okres prognozy w niewielkim stopniu będzie zmieniał się odsetek gospodarstw dwuosobowych.

Tabl.15. Gospodarstwa domowe wg liczby osób dorosłych w latach 2016 - 2050

Liczba dorosłych	2016	2020	2030	2040	2050
W tysiącach					
Ogółem	14 081	14 482	15 372	14 253	13 507
0	41	41	38	33	31
1	4 096	4 527	5 477	4 693	4 407
2	5 543	5 741	6 111	5 534	5 225
3	2 459	2 415	2 348	2 347	2 239
4	1 281	1 174	960	1 111	1 075
5 i więcej	661	586	439	535	528
W procentach					
0	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
1	29,1	31,3	35,6	32,9	32,6
2	39,4	39,6	39,8	38,8	38,7
3	17,5	16,7	15,3	16,5	16,6
4	9,1	8,1	6,2	7,8	8,0
5 i więcej	4,7	4,0	2,9	3,8	3,9

Przez cały okres prognozy następować będzie wzrost odsetka gospodarstw domowych, w których nie ma dzieci (patrz tabl.16.). W końcu horyzontu prognozy będzie to około 75% gospodarstw domowych. Wśród gospodarstw z dziećmi będzie rósł natomiast odsetek tych, gdzie jest tylko jedno dziecko (w 2016 - około 59%, w 2050 – nieco ponad 62%).

Tabl.16. Gospodarstwa domowe według liczby dzieci w latach 2016 - 2050

Liczba dzieci	2016	2020	2030	2040	2050
W tysiącach					
Ogółem	14 081	14 482	15 372	14 253	13 507
0	9 657	10 072	11 430	10 726	10 159
1	2 595	2 631	2 400	2 173	2 079
2	1 439	1 414	1 242	1 099	1 035
3	293	275	228	195	179
4	67	62	50	42	38
5 i więcej	30	27	21	18	16
W procentach					
0	68,6	69,5	74,4	75,3	75,2
1	18,4	18,2	15,6	15,2	15,4
2	10,2	9,8	8,1	7,7	7,7
3	2,1	1,9	1,5	1,4	1,3
4	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3
5 i więcej	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
W procentach (wśród gospodarstw z dziećmi)					
1	58,7	59,7	60,9	61,6	62,1
2	32,5	32,1	31,5	31,2	30,9
3	6,6	6,2	5,8	5,5	5,4
4	1,5	1,4	1,3	1,2	1,1
5 i więcej	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5

Wyniki prognozy w przekroju wojewódzkim

W latach 2016-2050 zmniejszy się liczba gospodarstw domowych w dwunastu z szesnastu województw. Największe spadki odnotowane zostaną w województwach śląskim i łódzkim. Jeżeli odnieść to do liczby gospodarstw w 2016 r., to o więcej niż 10% zmaleje liczba gospodarstw w tych dwóch województwach oraz w świętokrzyskim i opolskim. Z kolei województwa mazowieckie i małopolskie odnotują w tym samym okresie odpowiednio siedmio- i sześcioprocentowy wzrost liczby gospodarstw domowych (patrz tabl.17.). Do 2030 r. liczba gospodarstw domowych będzie wzrastać znacząco we wszystkich województwach (spadek liczebności grupy 25 – 34 lat będzie w tym okresie wyraźny w każdym z nich). W kolejnych latach prognozy, w związku ze zwiększaniem się liczebności osób w wieku późnej starości (80 lat i więcej) oraz zmniejszaniem się liczby ludności, liczba gospodarstw domowych będzie spadać we wszystkich województwach.

Tabl.17. Liczba gospodarstw domowych w województwach w latach 2016 - 2050

	2016	2020	2030	2040	2050	Zmiana 2016 - 2050
Polska	14 081,0	14 482,4	15 371,7	14 252,8	13 506,6	-574,4
Dolnośląskie	1 133,1	1 157,4	1 205,5	1 110,7	1 044,0	-89,1
Kujawsko-pomorskie	760,0	784,5	836,2	761,9	715,5	-44,5
Lubelskie	766,3	786,1	829,7	745,8	686,9	-79,3
Lubuskie	379,6	391,1	416,5	382,0	359,2	-20,4
Łódzkie	957,7	969,1	995,3	895,5	825,8	-131,9
Małopolskie	1 140,2	1 191,8	1 300,2	1 243,0	1 211,4	+71,2
Mazowieckie	2 024,5	2 074,6	2 240,7	2 194,5	2 156,5	+132,0
Opolskie	363,7	373,6	392,9	339,3	303,9	-59,8
Podkarpackie	684,3	713,0	770,9	712,9	674,6	-9,8
Podlaskie	435,2	449,0	471,9	432,5	404,1	-31,2
Pomorskie	842,5	866,7	929,0	897,7	877,9	+35,4
Śląskie	1 772,1	1 817,8	1 893,4	1 686,3	1 555,4	-216,7
Świętokrzyskie	443,1	454,8	479,3	421,1	382,9	-60,2
Warmińsko-mazurskie	531,8	540,4	560,4	520,6	486,0	-45,8
Wielkopolskie	1 182,7	1 229,9	1 337,6	1 255,0	1 209,4	+26,7
Zachodniopomorskie	664,2	682,4	712,2	653,9	613,2	-51,1

We wszystkich województwach, w okresie objętym prognozą, zmaleje średnia liczba osób przypadających na gospodarstwo domowe. Będzie to rezultat spadku zarówno średniej liczby dzieci (w prognozowanym okresie liczba urodzeń będzie systematycznie zmniejszać się we wszystkich województwach), jak i średniej liczby osób dorosłych. Pomimo wyraźnego wzrostu tej ostatniej liczby w latach czterdziestych XXI wieku, będzie ona ciągle niższa niż w początkowym okresie prognozy. Najniższe średnie liczby osób przypadające na gospodarstwa domowe będą notowane w poszczególnych województwach około 2030 r.

W 2050 r., podobnie jak w 2016 r., województwem o największej średniej liczbie osób w gospodarstwie domowym będzie podkarpackie, przy czym różnica między tym województwem, a drugim w kolejności – wielkopolskim - zmniejszy się (3,08 wobec 2,92 w 2016 r., i odpowiednio 2,76 wobec 2,70 w 2050 r.). W dwóch wyżej wspomnianych województwach oraz w województwie małopolskim (2,68) średnia liczba osób przypadających na gospodarstwo będzie znacznie wyższa niż w pozostałej części kraju.

Szczególnie niska średnia liczba osób, podobnie jak w 2016 r., będzie obserwowana w 2050 r. w dolnośląskim, śląskim i zachodniopomorskim (patrz tabl. 18). Ogólne zróżnicowanie tej wielkości w końcu horyzontu prognozy będzie mniejsze niż obecnie, tj. w 2016 r.

Tabl.18. Średnia liczba osób w gospodarstwie domowym w województwach w latach 2016 - 2050

	2016	2020	2030	2040	2050	Zmiana 2016 - 2050
Polska	2,71	2,61	2,40	2,48	2,50	-0,21
Dolnośląskie	2,53	2,46	2,28	2,36	2,37	-0,16
Kujawsko-pomorskie	2,72	2,62	2,38	2,49	2,50	-0,22
Lubelskie	2,76	2,65	2,39	2,48	2,47	-0,29
Lubuskie	2,66	2,56	2,33	2,42	2,43	-0,23
Łódzkie	2,57	2,50	2,30	2,39	2,41	-0,17
Małopolskie	2,94	2,82	2,59	2,68	2,68	-0,25
Mazowieckie	2,62	2,58	2,40	2,43	2,45	-0,18
Opolskie	2,70	2,57	2,28	2,42	2,43	-0,27
Podkarpackie	3,08	2,95	2,66	2,76	2,76	-0,33
Podlaskie	2,70	2,59	2,36	2,43	2,42	-0,29
Pomorskie	2,72	2,66	2,50	2,55	2,56	-0,16
Śląskie	2,55	2,45	2,23	2,34	2,35	-0,20
Świętokrzyskie	2,80	2,68	2,40	2,53	2,54	-0,27
Warmińsko-mazurskie	2,68	2,61	2,43	2,47	2,47	-0,21
Wielkopolskie	2,92	2,82	2,58	2,68	2,70	-0,22
Zachodniopomorskie	2,55	2,46	2,28	2,35	2,35	-0,20

Szczegółowe wyniki prognozy dla województw, jak i dla Polski ogółem, przedstawione zostały w aneksie tabelarycznym.

PODSUMOWANIE. GŁÓWNE ZAŁOŻENIA I WYNIKI PROGNOZY

1) Zgodnie z wynikami prognozy ludności do 2050 r. będziemy obserwować następujące zmiany demograficzne:

- Do 2030 r. zmniejszenie zbiorowości osób w wieku 25 – 34 lata;
- Pomiędzy 2025 r., a początkiem lat czterdziestych XXI wieku, bardzo duży wzrost zbiorowości osób w wieku 80 lat i więcej;
- Systematyczny spadek liczby dzieci w całym okresie prognozy;
- Ogólny spadek liczby ludności, szczególnie szybki pod koniec horyzontu prognozy.

W wyniku tych procesów nastąpią zmiany w liczbie i strukturze gospodarstw domowych, w szczególności:

- Do 2030 r. wzrost liczby gospodarstw domowych, w skład których wchodzić będzie mniejsza liczba osób dorosłych, spowodowany częstszym zakładaniem własnych gospodarstw przez osoby w wieku 25 – 34 lata. Nastąpi to przy założeniu braku wyraźnego pogorszenia sytuacji gospodarczej (w szczególności sytuacji na rynku mieszkaniowym);
- Po 2030 r. zahamowanie oraz odwrócenie tego wzrostu. w związku z gwałtownym wzrostem liczby osób w wieku 80 lat i więcej. Znaczna liczba tych osób nie mogąc mieszkać samodzielnie wprowadzi się do dorosłych krewnych. Skala tego zjawiska będzie zależeć od stopnia rozwoju opieki instytucjonalnej nad osobami starszymi i stopnia akceptacji społecznej dla korzystania z tego typu usług;
- Systematyczny spadek przeciętnej liczby dzieci w gospodarstwach domowych. W 2011 r. wskaźnik ten wynosił 0,54, w 2050 r. osiągnie wartość 0,36. W 2011 r. gospodarstwa bez dzieci stanowiły 66,5%, a w 2050 r. będą stanowić 75,2% wszystkich gospodarstw.

2) W 2011 r. liczba gospodarstw domowych, która w Polsce wynosiła 13,6 miliona, będzie zwiększać się do 2030 r. by osiągnąć wartość 15,4 mln. W kolejnych latach liczba gospodarstw będzie malała - do 13,5 mln w 2050 r.

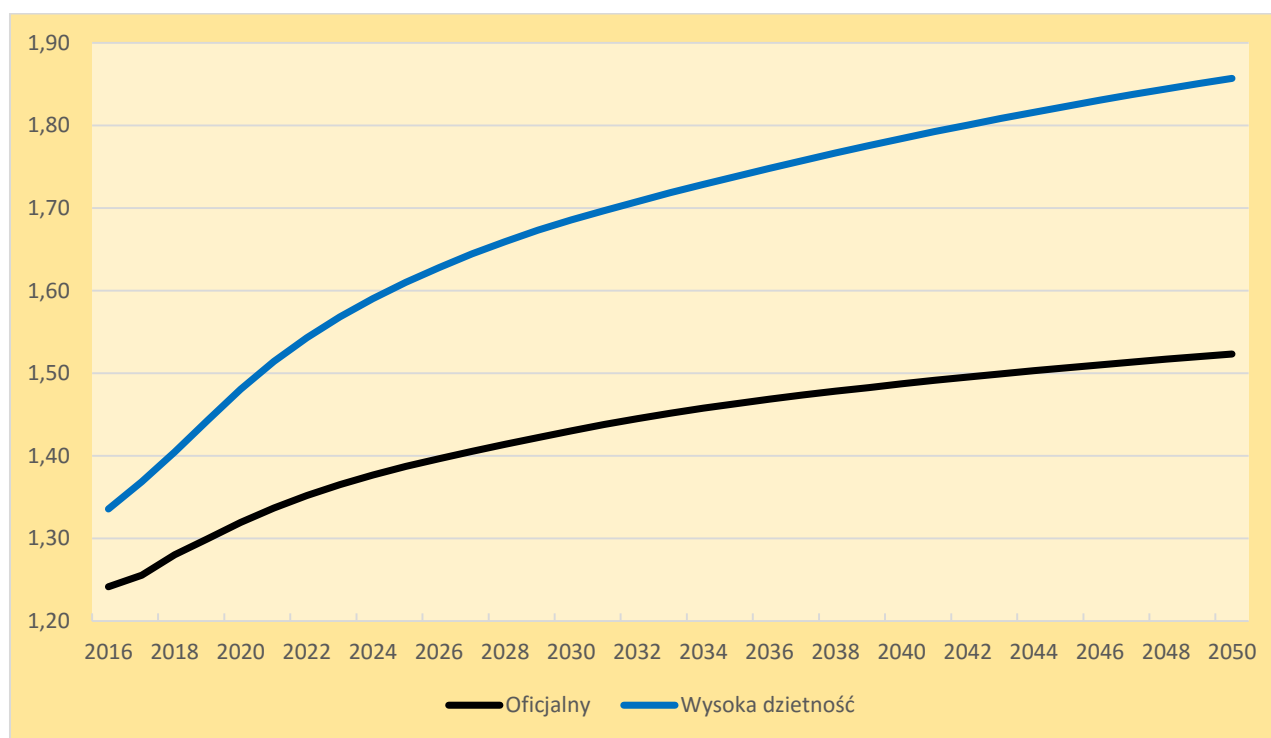
3) Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym w 2011 r. wynosiła 2,82. Do 2030 r. wartość tego wskaźnika zmniejszy się do poziomu 2,40, zaś w końcowych latach prognozy wzrośnie do wartości 2,50 w 2050 r.

WARIANT ALTERNATYWNY. PROGNOZA GOSPODARSTW DOMOWYCH Z UWZGLĘDNIENIEM ZMIAN W POLITYCE RODZINNEJ

Od momentu opracowania *Prognozy ludności na lata 2014 – 2050* zaszły istotne zmiany w polityce rodzinnej Polski. Najważniejszą z nich jest wejście w życie programu *Rodzina 500+*. W związku z tym Główny Urząd Statystyczny przygotował prognozę demograficzną będącą symulacją rezultatów działania programu. Wyniki prognozy zostały pierwszy raz zaprezentowane w kwietniu 2016 r. na konferencji Rządowej Rady Ludnościowej na temat perspektyw demograficznych Polski ze szczególnym uwzględnieniem skutków dla społeczeństwa i gospodarki kraju⁴.

Symulacja oparta na wariancie wysokich urodzeń różni się od oficjalnej prognozy jedynie założeniami odnośnie dzietności. Założenia w zakresie migracji i umieralności pozostały niezmienione. W przeciwieństwie do prognozy oficjalnej, założono systematyczny wzrost współczynnika dzietności przez cały okres prognozy do poziomu 1,85 w 2050 r. (w porównaniu do 1,52 w wariancie oficjalnym) (patrz wyk.6.).

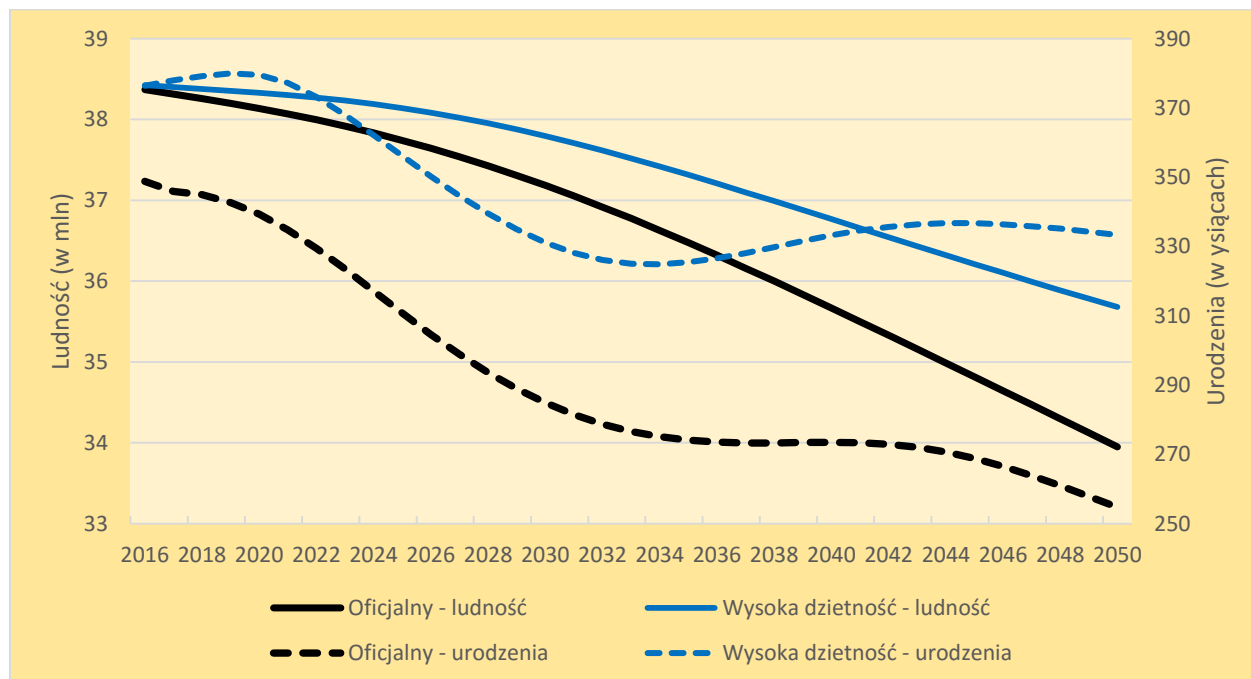
Wyk.6. Współczynniki dzietności według wariantów w latach 2016 - 2050

⁴ <http://bip.stat.gov.pl/organizacja-statystyki-publicznej/rzadowa-rada-ludnosciowa/konferencja-rzadowej-rady-ludnosciowej-26-kwietnia-2016-r/#>

Zmiana założeń prognostycznych w istotny sposób przełoży się na prognozowaną liczbę urodzeń, a w konsekwencji również na liczbę i strukturę ludności (patrz wyk. 7.). W szczególności znacznie liczniejsza będzie zbiorowość osób w wieku 0-17 lat, która w 2050 r. będzie liczyła około 6 mln osób, tj. będzie o ponad milion osób liczniejsza niż prognozowana w wariancie oficjalnym.

Wyk.7. Ludność i urodzenia według wariantów w latach 2016 - 2050

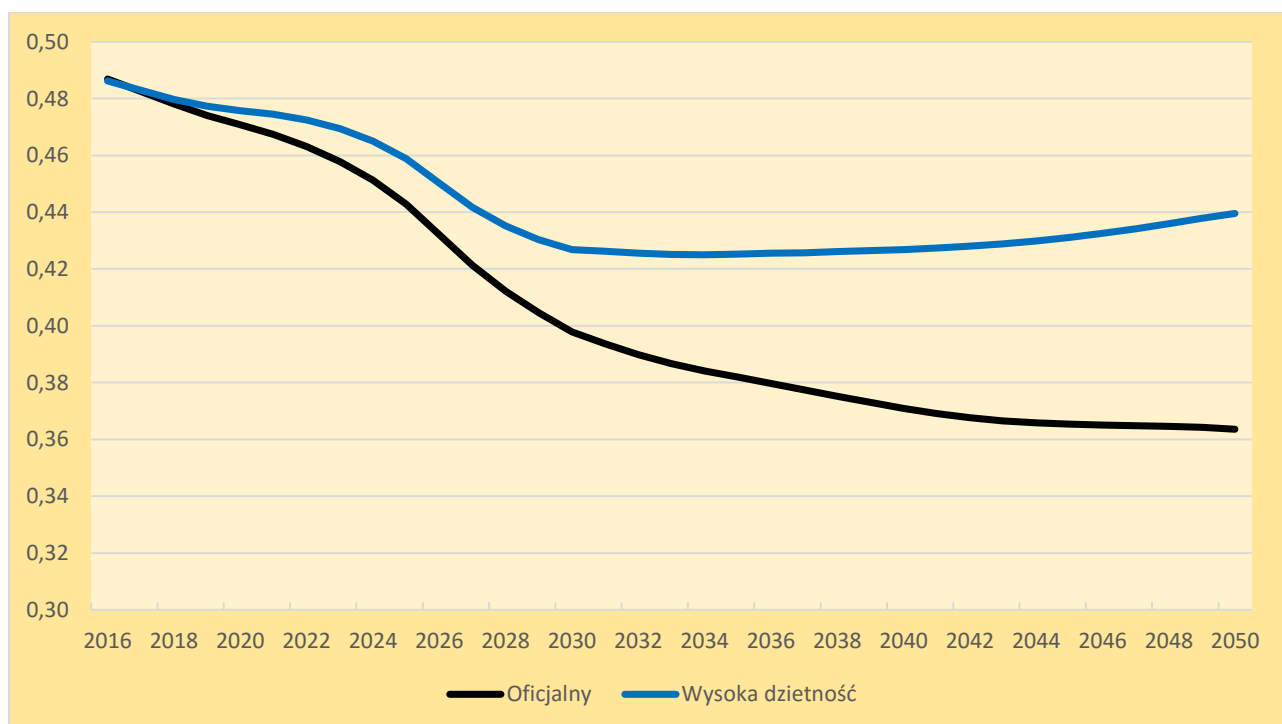
Zmiany założeń prognozy ludności przełożą się również na zmiany w przewidywanej liczbie i strukturze gospodarstw domowych. W szczególności będą one dotyczyć liczby dzieci w gospodarstwach domowych. Odsetek gospodarstw domowych bez dzieci w wariancie alternatywnym prognozy wyniesie 71,4% w 2050 r. i będzie o blisko cztery p. proc. niższy niż w wariancie oficjalnym prognozy. Z kolei odsetek gospodarstw, w których jest troje i więcej dzieci, inaczej niż w wariancie oficjalnym, będzie się utrzymywać na zbliżonym poziomie. Do 2050 r. zmniejszy się on zaledwie o 0,25 p. proc. i wyniesie 2,5% (w porównaniu z 1,7% w wariancie oficjalnym). Wyższe niż prognozowane w wariancie oficjalnym będą również odsetki gospodarstw z jednym i dwójką dzieci (patrz tabl.19).

W konsekwencji przez cały prognozowany okres średnia liczba dzieci przypadających na gospodarstwo domowe będzie wyższa niż w wariancie oficjalnym. W 2050 roku wyniesie ona 0,44 i będzie o 0,08 wyższa niż w wariancie oficjalnym prognozy (patrz wyk. 5.).

Tabl.19. Gospodarstwa domowe wg liczby dzieci w latach 2016 – 2050 (wariant wysokiej dzietności)

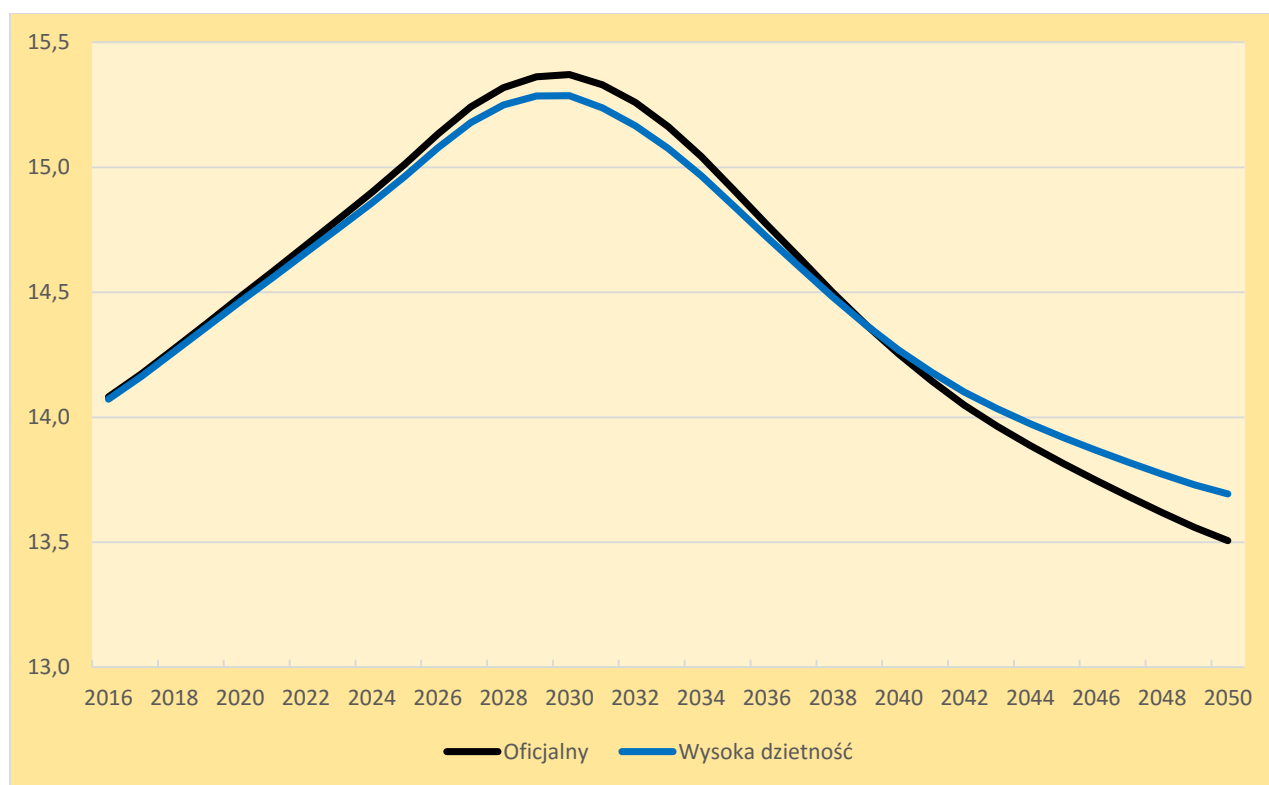
Liczba dzieci	2016	2020	2030	2040	2050
W tysiącach					
Ogółem	14 073	14 463	15 287	14 269	13 693
0	9 612	9 974	11 035	10 304	9 776
1	2 617	2 636	2 494	2 322	2 293
2	1 451	1 459	1 383	1 291	1 276
3	295	296	282	264	261
4	67	68	65	61	60
5 i więcej	30	30	29	27	27
W procentach					
0	68,3	69,0	72,2	72,2	71,4
1	18,6	18,2	16,3	16,3	16,7
2	10,3	10,1	9,0	9,0	9,3
3	2,1	2,0	1,8	1,8	1,9
4	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4
5 i więcej	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
W procentach (wśród gospodarstw z dziećmi)					
1	58,7	58,7	58,6	58,6	58,5
2	32,5	32,5	32,5	32,6	32,6
3	6,6	6,6	6,6	6,7	6,7
4	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
5 i więcej	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7

Wyk.8. Średnia liczba dzieci w gospodarstwie domowym w latach 2016 - 2050

Zmiany założeń w wariantcie wysokiej dzietności mają jednak nieznaczny wpływ na prognozowaną ogólną liczbę gospodarstw domowych. Osoby urodzone w najbliższych latach zaczną wchodzić w wiek dorosły i zakładać własne gospodarstwa domowe dopiero pod koniec horyzontu prognozy. Na końcu horyzontu prognozy liczba gospodarstw domowych wyniesie około 13,7 mln będzie o blisko 200 tys. wyższa niż w wariantcie oficjalnym (patrz wyk.9.). Jednak aż do 2039 r. liczba gospodarstw prognozowana w wariantcie wysokiej dzietności będzie nieznacznie niższa niż w oficjalnym. Wynika to z faktu, iż w gospodarstwach o większej liczbie dzieci mieszka przeciętnie więcej osób dorosłych. Większa liczba gospodarstw wielodzietnych przełoży się na nieznacznie wyższą średnią liczbę osób dorosłych w gospodarstwie domowym i co za tym idzie mniejszą liczbę gospodarstw.

Wyk.9. Liczba gospodarstw domowych w latach 2016 – 2050 (w mln)

Szczegółowe wyniki prognozy gospodarstw domowych opartej na wariantcie wysokiej dzietności zostały przedstawione w aneksie tabelarycznym.

ANEKS1

METODOLOGIA PROGNOZY

Dla potrzeb prognozy opracowano cztery opisane poniżej współczynniki. Współczynniki zostały wyliczone na podstawie danych spisowych dla lat 2002 i 2011, dla wszystkich województw w podziale na część miejską i wiejską. Ich wartości na kolejne lata prognozy zostały wyliczone tak, by były one zgodne z przewidywanymi zmianami w strukturze gospodarstw domowych.

Skróty we wzorach:

G_{dk} – Liczba gospodarstw domowych o liczbie dorosłych d i liczbie dzieci k

L – Ogólna ludność danej jednostki

Współczynnik frakcji:

$$W_{frakcji} = \sum_{d=0}^{max\ d} \sum_{k=0}^{max\ k} (d + k) G_{dk} / L$$

tj. ludność w gospodarstwach domowych podzielona przez ogólną liczbę ludności.

Wartość o niewielkiej zmienności. Ma na celu wyłączenie z ogólnej liczby ludności osób zamieszkałych w obiektach zbiorowego zakwaterowania takich jak: internaty, domy studenckie, hotele pracownicze, domy dziecka, domy opieki społecznej dla osób przewlekle chorych lub upośledzonych, klasztory, domy zakonne itp.

Współczynniki rodzeństwa:

$$\forall_k ; W_{rodz.} = k \times G_k / \sum_{k=1}^{max k} (k \times G_k)$$

tj. liczba dzieci zamieszkujących gospodarstwa domowe o danej liczbie dzieci podzielona przez ogólną liczbę dzieci (osób w wieku 0 – 17 lat).

Współczynniki pokazują zmiany w liczbie dzieci w gospodarstwach, w których są dzieci. Są ściśle powiązane ze zmianami w liczebności i odsetku urodzeń poszczególnych kolejności. Nie są natomiast bezpośrednio powiązane ze średnią liczbą dzieci w gospodarstwie domowym, która zależy przede wszystkim od liczebności populacji osób w wieku 0 – 17 lat .

Współczynniki współzamieszkiwania:

$$\forall_d ; W_{wsp.} = d \times G_{dk} / \sum_{d=1}^{max d} (d \times G_{dk}), \text{ dla } k = 0$$

tj. liczba dorosłych w gospodarstwach domowym o danej liczbie osób dorosłych podzielona przez ogólną liczbę dorosłych (liczone dla dorosłych w gospodarstwach bez dzieci).

Współczynniki obrazują powiązania i skłonność do tworzenia wspólnych gospodarstw domowych między osobami dorosłymi mieszkającymi bez dzieci; ściśle powiązane z przeciętną liczbą osób dorosłych przypadających na gospodarstwo domowe.

Współczynniki opieki:

$$\forall_d \forall_{k>0} ; W_{opieki} = G_{dk} / G_k$$

tj. liczba gospodarstw domowych o danej liczbie dzieci i dorosłych podzielone przez liczbę gospodarstw domowych o danej liczbie dzieci (liczone dla gospodarstw, w których są dzieci).

Współczynniki obrazują te same zjawiska co współczynnik współzamieszkiwania tyle, że dotyczą gospodarstw domowych z dziećmi. Współczynniki zostały wyróżnione oddzielnie

ze względów technicznych; są ściśle powiązane z przeciętną liczbą osób dorosłych przypadających na gospodarstwo domowe. Zmiany współczynników opieki i współzamieszkiwania są prognozowane łącznie.

Współczynniki dla kolejnych lat prognozy:

Współczynniki frakcji. Przyjęto wartość stałą współczynnika na cały okres prognozy. Współczynnik ten charakteryzuje się niewielką zmiennością. Jego wartość dla województw w podziale na część miejską i wiejską wahała się w przedziale od 98,4% do 99,5%.

Wartości współczynników zostały obliczone za pomocą średniej ważonej, przy przyjęciu wagi 0,3 dla współczynników frakcji z 2002 r. oraz 0,7 dla współczynników z 2011 r. Przyjęto, że współczynnik z 2011 r. jest bliższy obecnym wartościom, uwzględniono jednakże pewną historyczną zmienność. Z uwagi na fakt, że wartości współczynników frakcji dla poszczególnych jednostek są bliskie 100%, założenia jakie się wobec niego przyjmie mają marginalne znaczenie dla prognozy.

Współczynniki rodzeństwa. Zgodnie z założeniami, przyjęto, że systematycznie będzie zmniejszać się odsetek dzieci, żyjących w gospodarstwach domowych z trójką lub większą liczbą dzieci. Przełoży się to na systematyczny spadek przeciętnej liczby dzieci, wśród gospodarstw z dziećmi.

Współczynniki dla poszczególnych lat ustalono wykonując interpolację logarytmiczną pomiędzy współczynnikami rodzeństwa z 2011 r., a modelem dla 2050 r. Model końcowy został stworzony dla przewidywanej dla każdego województwa (w podziale na część miejską i wiejską) średniej liczby dzieci w gospodarstwach z dziećmi. Wartość tę wyznaczono dokonując ekstrapolacji logarytmicznej wskaźnika na podstawie jego wielkości w 2002 i 2011 r.

Modele dla poszczególnych wartości wskaźnika stworzono korzystając z uśrednionych współczynników dla trzech województw (w podziale na część miejską i wiejską) o najwyższej średniej liczbie dzieci w gospodarstwach z dziećmi oraz trzech - o najniższej. Przy wykorzystaniu interpolacji oraz ekstrapolacji liniowej stworzone zostały modele dla dowolnej wielkości tego wskaźnika.

Współczynniki współzamieszkiwania i opieki. Wartością ściśle powiązaną z tymi współczynnikami jest średnia liczba osób dorosłych w gospodarstwie domowym. Przyjęto zatem, że zmiany tych współczynników będą analogiczne do przewidywanych zmian wielkości średniej.

Przyjęto, że pod koniec obecnej dekady średnia liczba osób dorosłych będzie zbliżona do tej z 2002 r. W związku z większym spadkiem liczby osób w wieku 25 – 34 lata proces ten będzie szybszy w miastach niż na wsi (choć w liczbach bezwzględnych większy będzie ubytek na wsi). W związku z tym stworzono modelowe rozkłady dla 2017 r. dla miast oraz dla 2024 r. dla wsi, wykorzystując średnie liczby osób dorosłych z 2002 r. Przyjęto również, że spadek tej wartości musi wynieść co najmniej 0,05. Modele stworzono analogicznie jak w przypadku współczynników rodzeństwa.

Następnie dokonano interpolacji pomiędzy modelami, a współczynnikami z 2011 r. Interpolacje tę wykonano w taki sposób, by otrzymać systematycznie przyspieszający trend.

W dalszej kolejności dokonano ekstrapolacji logarytmicznej tego trendu do 2030 r. Oznaczało to, że jego wyhamowanie przypadło na koniec lat dwudziestych XXI wieku, okres w którym nastąpi początek gwałtownego wzrostu liczebności osób w wieku późnej starości.

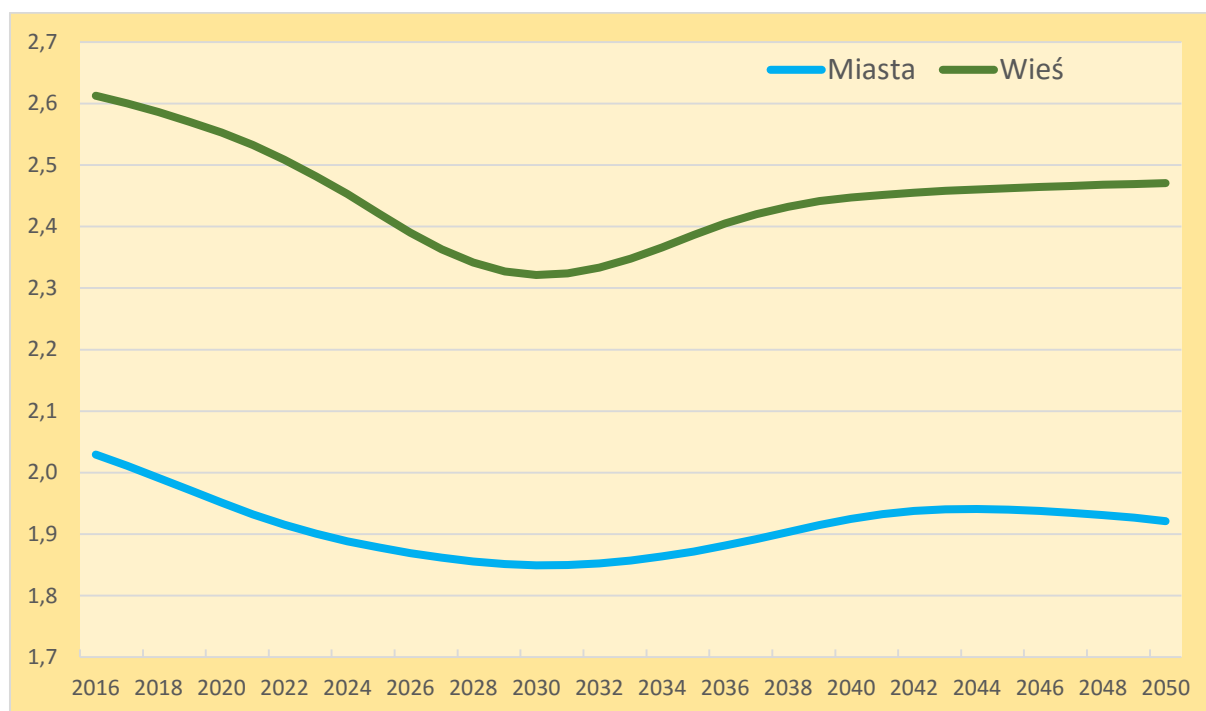
Założono, że po 2030 r. ma nastąpić odwrócenie trendu. W związku z tym dla 2037 r. przyjęto współczynniki z 2021 r. w miastach oraz z 2024 r. dla wsi i wykonano interpolację od 2030 r. zakładając przyspieszanie tendencji.

W końcowym okresie horyzontu prognozy zróżnicowano prognozę współczynników dla miast i wsi. Na wsi dokonano ekstrapolacji tego trendu do końca prognozy (zakładając jednak jego znaczne spowolnienie). W miastach założono, że trend ulegnie wyhamowaniu, a w ostatnich latach prognozy wartości współczynników będą nieznacznie spadać.

W ostatnim etapie całą serię czasową wygładzono wykorzystując pięciokresową centrowaną średnią ruchomą. Procedurę powtórzono dwa razy.

Krzywe wykorzystane do prognozy tych współczynników pokrywają się ze zmianami średniej liczby osób dorosłych w gospodarstwach domowych w miastach i na wsi, które przedstawiono na poniższym wykresie.

Średnia liczba osób dorosłych w gospodarstwie domowych w miastach i na wsi w latach 2016 - 2050

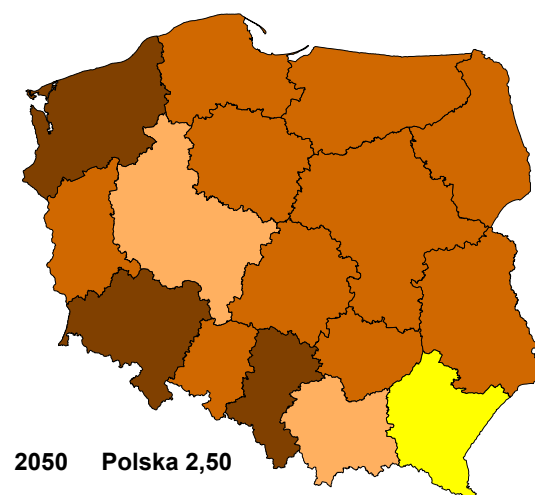
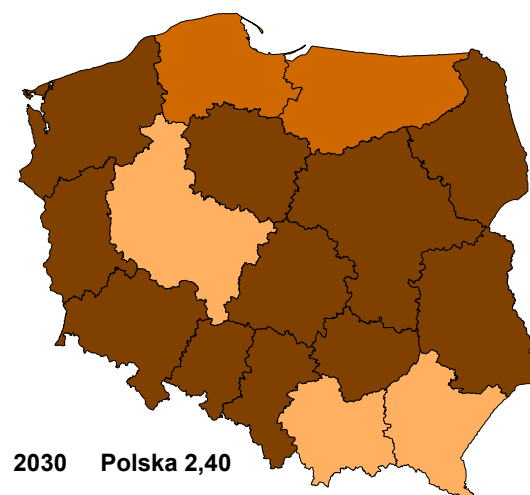
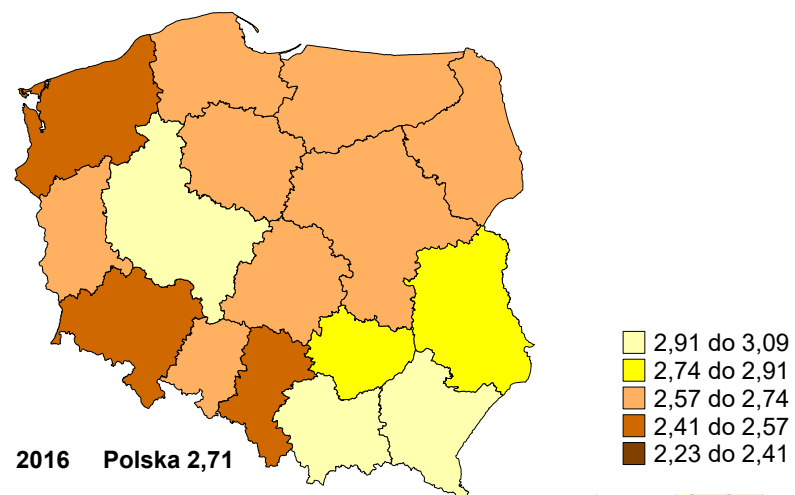

Po wyliczeniu, wszystkie cztery współczynniki nałożono na przewidywane w *Prognozie ludności na lata 2014 – 2050* liczby dzieci i dorosłych.

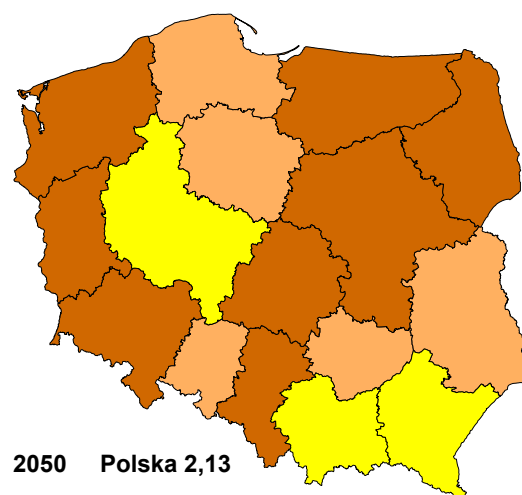
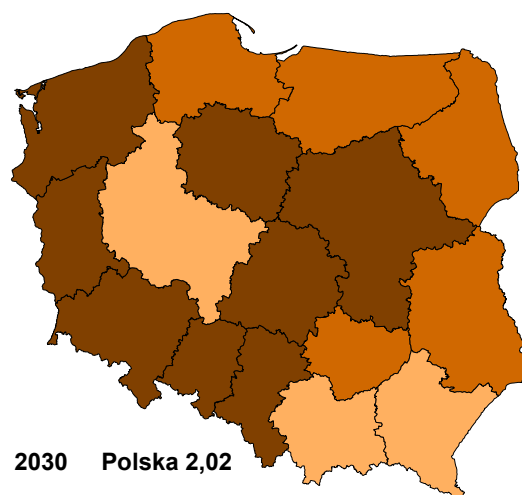
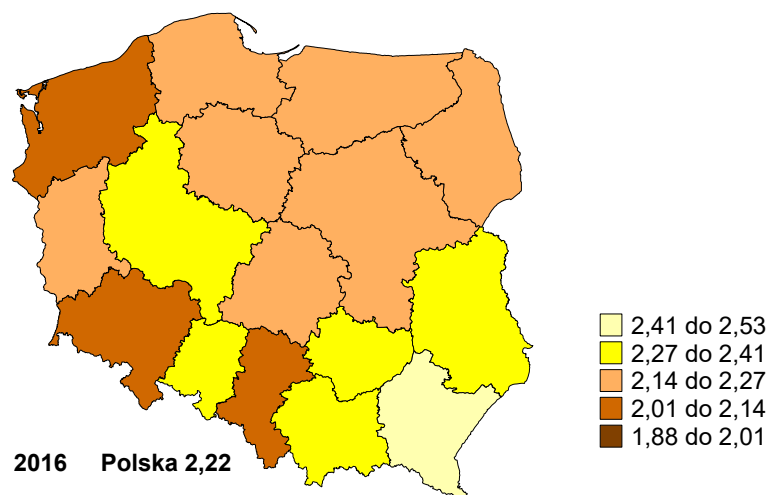
ANEKS2

KARTOGRAMY ZMIAN W STRUKTURZE GOSPODARSTW DOMOWYCH

Średnia liczba osób w gospodarstwie domowym

Średnia liczba dorosłych w gospodarstwie domowym

Odsetek jednoosobowych gospodarstw domowych

